# การจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

# Sustainable Participatory Water Management Pa Sang Subdistrict Administrative Organization Dok Khamtai District, Phayao Province

**จำรัส เลาสัตย์[1], พระครูโสภณปริยัติสุธี[2], สหัทยา วิเศษ[3]**

**Jamrat Laosat[1], Phrakhrusophonprariyatsuthee[2], Sahathaya Wises[3]**

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phayao Compus

Corresponding Author’s Email:6410204009@mcu.ac.th

## บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการจัดการน้ำชุมชน ขององค์การบริหารส่วนตำบล ป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการน้ำชุมชนขององค์การบริหารตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการบูรณาการการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 28 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัญหาในการจัดการน้ำชุมชนมีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่มต่ำ แห้งแล้งกว่าชุมชนเมือง ชุมชนขาดแคลนแหล่งน้ำ อ่างเก็บน้ำที่สร้างไว้มีขนาดเล็กและมีลักษณะเป็นฝายน้ำล้น ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้งเป็นประจำทุกปี 2. การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการน้ำชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้เข้าร่วมประชุม วางแผนงานในกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ เสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ในการดำเนินงาน 3. แนวทางการบูรณาการการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนตามหลักพละ 4 ประกอบด้วย 1) การใช้หลักคิด หลักการบริหารงาน การวางแผนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ 2) มีกำลังใจที่เข้มแข้ง กล้าตัดสินใจกล้าได้กล้าเสีย 3) ไม่ประพฤติปฏิบัติไปในทางเสื่อมเสียผิดศีลธรรมอันดี ไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ผิดกฎหมาย 4) นักบริหารสามารถผูกใจเพื่อนร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชารู้จักวางตนให้ควรค่าแก่การนับถือ และปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน.

**คำสำคัญ:** 1. การจัดการน้ำ, 2. แบบมีส่วนร่วม, 3. อย่างยั่งยืน

## Abstract

This research article has the objectives 1) to study the problems in community water management. 2) to study the participation of stakeholders in community water management of Pa Sang Subdistrict Administrative Organization. Dok Kham Tai District Phayao Province 3) To present an integrated guideline for sustainable participatory water management of Pa Sang Subdistrict Administrative Organization. Dokkhamtai District, Phayao Province. This was a qualitative research. Use the interview form as a tool. 28 key informants or people analyzed the data by using descriptive content analysis techniques.

Findings of the research were as follows: 1. Problems in community water management are low plain areas. drier than urban communities The community lacks water sources. The built reservoir is small and looks like an overflow weir. causing flood problems 2. Stakeholder participation in community water management Stakeholders attended the meeting. Planning activities/projects, sacrificing physical strength 3. Guidelines for Sustainable Participatory Water Management Integration in accordance with the Principle of Physical Education 4, consisting of: Management principles Planning for the operation to generate effective benefits. 2) Have strong willpower. Dare to make a bold decision. 3) Do not behave in a way that is detrimental to good morals. Do not practice anything that is illegal. 4) Executives can bind their colleagues. or subordinates know how to place oneself worthy of respect and treat everyone equally.

**Keywords:** 1. Water Management, 2. Participatory, 3. Sustainable

## 1. บทนำ

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญต่อสิ่งมีชีวิตทุกสรรพสิ่งบนโลก และที่สำคัญคือมนุษย์ต้องอาศัยน้ำเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำรงชีวิต สำหรับการอุปโภคบริโภค การเกษตร การอุตสาหกรรม และกิจกรรมอื่น ๆ ที่ต้องอาศัยน้ำเป็นส่วนประกอบ น้ำเป็นทรัพยากรที่ใช้ได้อย่างไม่มีวันหมด สามารถเกิดขึ้นใหม่ได้อยู่ตลอดเวลา แต่ปริมาณน้ำที่เกิดขึ้นใหม่นี้มักไม่สอดคล้องกับเวลาที่มนุษย์ต้องการจากปริมาณน้ำจืดที่มีอยู่ เมื่อเทียบกับความต้องการใช้น้ำของมนุษย์ ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดผลกระทบต่อการขาดแคลนน้ำได้ หากไม่มีการจัดการควบคุมการใช้น้ำที่ดี น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตทั้งหมด

ในโลก และเป็นทรัพยากรที่สามารถจะทดแทนได้โดยธรรมชาติ น้ำเป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ไม่สามารถจัดหาเพิ่มขึ้นได้ตลอดเวลา โดยเฉพาะช่วงเวลาที่มีความต้องการ หรือจำเป็นต้องใช้ประโยชน์ เพราะปริมาณน้ำจะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม และสภาวะทางธรรมชาติ เช่น ความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร และความสมดุลของธรรมชาติ

ประเทศไทยมีพื้นที่ทั้งหมด 512,870 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 320 ล้านไร่ ได้รับน้ำจากฝนที่ตกตามภูมิภาคต่าง ๆ รวมทั้งประเทศปีละประมาณ 800,000 ล้านลูกบาศก์เมตร น้ำในจำนวนนี้ส่วนมากจะสูญหายไปกับอากาศ และการรั่วซึมลงไปในดินถึงร้อยละ 75 ของปริมาณน้ำที่ได้รับจากฝนทั้งประเทศ หรือประมาณ 600,000 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี โดยเฉลี่ยส่วนที่เหลือจากการสูญเสียดังกล่าว จะไหลลงสู่แม่น้ำลำธารต่าง ๆ แม้พฤติกรรมทางธรรมชาติของน้ำที่หมุนเวียนอยู่จะทำให้รู้ว่า น้ำจะไม่มีวันหมด แต่พฤติกรรมเกี่ยวกับน้ำของประเทศไทยในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะลดลงทุกปีอย่างน่าใจหาย เช่น ปริมาณฝนที่ลดลง หรือปริมาณน้ำในแม่น้ำที่ลดลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับภาวะการขาดแคลนน้ำอย่างน่ากลัวในระยะต่อไป (วรนุช อุษณกร, 2555: 105)

การบริหารจัดการน้ำในประเทศไทยได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในยุคแรกเป็นการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรและการอุปโภคบริโภค ต่อมาเพื่อการคมนาคม ระบบชลประทาน การประปา อุตสาหกรรม พลังงานและท่องเที่ยว ตลอดจนการรักษาระบบนิเวศ ซึ่งขยายและเปลี่ยนแปลงตามการเจริญเติบโตของสภาพเศรษฐกิจ สังคมของประเทศ (โสภณ ชมชาญ และคณะ, 2559: 1) ในการบริหารจัดการน้ำมีหลายหน่วยงานรับผิดชอบทั้งในระดับชาติ ลุ่มน้ำ และระดับท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาสำคัญเกี่ยวกับน้ำอยู่ 3 ประการ ได้แก่ ปัญหาภัยแล้ง อุทกภัย และคุณภาพน้ำในการแก้ไขปัญหายังไม่ประสบผลสำเร็จและขาดเอกภาพ เนื่องจากหลายหน่วยงานอยู่ภายใต้หลายกระทรวงและมีกฎหมายเฉพาะส่งผลให้การแก้ไขปัญหาน้ำยังขาดประสิทธิภาพ และสร้างความเสียหายต่อประเทศมูลค่ามหาศาล ดังเช่นเหตุการณ์มหาอุทกภัยปี พ.ศ. 2554 (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2559) ภาครัฐมีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหา โดยการกำหนดนโยบายบริหารจัดการน้ำ จัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการน้ำ ปรับโครงสร้างการบริหารจัดการน้ำ แต่เนื่องจากความสลับซับซ้อนของสภาพปัญหาน้ำแปรเปลี่ยนตลอดเวลาส่งผลให้การแก้ไขปัญหายังไม่ครอบคลุมได้ทุกปัจจัย จึงทำให้การแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำยังไม่ประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืน และสภาวะการขาดแคลนน้ำมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้งของทุกปี ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำจะต้องเพิ่มประสิทธิภาพ ในการบริหารจัดการน้ำของชลประทาน ที่ปัจจุบันสามารถทำนาได้ประมาณปีละ 15 ล้านไร่ และพื้นที่นาปรังได้ประมาณปีละ 5 ล้านไร่ ให้เพิ่มพื้นที่ทำนาได้มากขึ้นให้ใกล้เคียงกับพื้นที่ชลประทานที่มีอยู่ 22.8 ล้านไร่ (กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2546: 3)

ตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มและภูเขา ส่วนทางทิศตะวันออกเป็นภูเขา มีพื้นที่ราบเล็กน้อยตามช่องเขาและยังมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่สำคัญ คือ

อ่างเก็บน้ำห้วยป่าซาง อ่างเก็บน้ำพระราชดำริ ลำน้ำห้วยป่าซาง และลำน้ำอิง ประชากรในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง มีจำนวนทั้งสิ้น 5,086 คน โดยเฉลี่ยมีความหนาแน่นของประชากร 173 : ตารางกิโลเมตร มีครัวเรือนทั้งสิ้น 1,794 ครัวเรือน อาชีพของประชากรส่วนใหญ่ของตำบลป่าซาง ประกอบอาชีพการเกษตรเป็นหลัก ได้แก่ ทำนา ทำไร่ข้าวโพด และทำสวนลำไย โดยส่วนมากการทำนาจะทำแบบนาปี และนาปรังเป็นบางพื้นที่ (องค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง, 2565: ออนไลน์)

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาถึงสภาพปัญหาการจัดการน้ำของชุมชน รวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการน้ำชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา เพื่อนำมาวิเคราะห์สภาพปัญหาและเสนอแนวทางการแก้ไขเพื่อให้เกิดการบูรณาการการจัดการน้ำในพื้นที่ชุมชน และนำเสนอแนวทางการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนตามหลักพละ 4 ต่อไป

## 2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการจัดการน้ำชุมชน ขององค์การบริหารส่วนตำบล ป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

2.1 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการน้ำชุมชนขององค์การบริหารตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

2.3 เพื่อนำเสนอแนวทางการบูรณาการการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ตามหลักพละ 4

## 3. วิธีดำเนินการวิจัย

### 3.1 รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ถึงการจัดการน้ำชุมชน ขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

### 3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 28 คน ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 กลุ่มภาครัฐ จำนวน 7 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้นำท้องที่ จำนวน 13 คน

กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้ใช้น้ำ จำนวน 5 คน

กลุ่มที่ 4 กลุ่มนักวิชาการทางรัฐศาสตร์ จำนวน 3 คน

**3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย**

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) เพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) การดำเนินการจัดสร้างเครื่องมือมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1) กำหนดโจทย์การวิจัย (Research Question) เป็นเกณฑ์หลัก

2) กำหนดวัตถุประสงค์หรือผลลัพธ์ที่ต้องการทราบเพื่อให้สอดคล้องกับโจทย์การวิจัย

3) กำหนดข้อคำถามเชิงโครงสร้าง (Structural Interview Guideline) ซึ่งเป็นการตั้งคำถาม แบบปลายเปิด (Open ended Questions) เป็นประเด็นคำถาม

การตรวจสอบคุณภาพแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1) นำแบบสัมภาษณ์ไปพบอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบ แนะนำเพิ่มเติม ปรับปรุงแก้ไขสำนวนภาษา และตัดข้อความ ที่สื่อความหมายไม่ชัดเจน หรือไม่จำเป็นออกไปเพื่อให้ได้ข้อความที่สื่อความหมายชัดเจนเข้าใจง่ายตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2) ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรง และความถูกต้องของเนื้อหา ตลอดจนความชัดเจน และการใช้ภาษาที่เหมาะสมของข้อคำถาม เพื่อหาค่าความเที่ยงตรง (Validity)

3) ขอรับเครื่องมือในการวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญคืน แล้วนำมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ของคำถามในแต่ละข้อ ถ้ามี IOC น้อยกว่า 0.8 แสดงว่าข้อคำถามนั้นเนื้อหาไม่ตรงตามที่ต้องการวัด ถือว่าใช้ไม่ได้สร้างขึ้นมาแทนใหม่ทดแทนกรณีที่เห็นว่าไม่ครอบคลุม

4) จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหลัก

**3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล**

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ การศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ ตำราวารสาร ผลงานวิจัย เว็บไซด์ เอกสารต่าง ๆ รวมไปถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2)การศึกษาภาคสนาม โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยเดินทางไปสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่ ใช้วิธีการจดบันทึกการบันทึกเทป และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มเป้าหมาย

**3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล**

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์วิเคราะห์โครงสร้าง สรุปแบบอุปนัย (Inductive Approach) และการตีความ (Interpretation) และนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

## 4. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูล และทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

**1) สภาพปัญหาในการจัดการน้ำชุมชน ขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา** ผลการวิจัยพบว่า

1.1 สภาพปัญหาด้านน้ำท่วม ขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า เกิดจากปัญหาสภาพพื้นที่เป็นราบลุ่ม ช่วงฤดูฝน ฝนตกหนักเกิดน้ำท่วมขัง น้ำระบายไม่ทัน ปัญหาการสร้างถนนที่มีวางท่อระบายน้ำขนาดเล็กเกินไป ทำให้ไม่สามารถระบายน้ำได้ ในช่วงฤดูน้ำหลาก ส่งผลให้น้ำเอ่อล้นเข้าท่วมบ้านเรือน พื้นที่การเกษตรของประชาชน และขนาดของอ่างเก็บน้ำมีขนาดเล็ก ไม่สามารถจุน้ำที่ไหลมาจากบริเวณโดยรอบอ่างเก็บน้ำได้ จึงทำให้เกิดน้ำท่วมเป็นบริเวณกว้างพื้นที่ตำบลป่าซาง โดยเฉพาะฤดูฝนหรือฤดูน้ำหลาก ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์มีลำห้วยผ่านหมู่บ้าน น้ำหลากลงจากภูเขาผ่านลงจากพื้นที่รับน้ำ คือ อ่างเก็บน้ำห้วยป่าซาง หากปีไหนน้ำหลากหนัก น้ำอิงในพื้นที่รอบ ๆ ตำบลเอ่อล้น ก็ไม่สามารถระบายน้ำได้ ทำให้เกิดน้ำท่วมขังในหมู่บ้านพื้นที่การเกษตรเป็นเวลาแรมเดือน

1.2 สภาพปัญหาด้านน้ำแล้ง ขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า เกิดจากการขาดแคลนน้ำ จะเกิดขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วงฤดูหนาวต่อเนื่องถึงฤดูร้อน และจะเกิดฝนทิ้งช่วงประมาณปลายเดือนมิถุนายน ถึงกรกฎาคมมักเกิดขึ้นในพื้นที่ หรือบางครั้ง ครอบคลุมพื้นที่เป็นบริเวณกว้างต่อเนื่องกันหลายหมู่บ้าน และนับวันภัยแล้งจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆสาเหตุเกิดขึ้นเนื่องจากในอดีตชุมชนได้มีวิถีชีวิตการดำรงชีพแบบพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก มีพื้นที่ป่าไม้และน้ำ ยังค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ มีฝนตกตามฤดูกาล พืชผลทางการเกษตรอาศัยใช้น้ำฝนเป็นหลัก การจัดการน้ำในลักษณะเพื่อการผลิตยังมีน้อยและเป็นองค์ความรู้ท้องถิ่น ต่อมาเมื่อมีการแลกเปลี่ยนซื้อขาย การปลูกผัก ทำสวนผลไม้ ที่จำเป็นต้องใช้น้ำในปริมาณมากขึ้น ขณะที่การปลูกพืชไร่ ทำลายพื้นที่ป่า ซึ่งจะเป็นแหล่งกักเก็บความชุ่มชื้นของพื้นที่เพิ่มมากขึ้น จึงทำให้เกิดภาวะแห้งแล้งมากขึ้นเรื่อย ๆ ยิ่งเพิ่มความต้องการน้ำจำนวนมากขึ้น อีกทั้งส่วนใหญ่คนในชุมชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ต้องพึ่งพาและอาศัยทรัพยากรน้ำ ได้เกิดผลกระทบเป็นอย่างมากต่อการใช้น้ำทั้งทางตรงและทางอ้อม อย่างเช่นในช่วงฤดูร้อน น้ำจะไม่เพียงพอต่อการทำเกษตรทำให้พืชผล และผลผลิตที่ได้ เกิดความเสียหายและทำให้ชุมชนขาดรายได้ หรือได้รับผลกำไรน้อยกว่าที่ควรจะได้

1.3 ปัญหาด้านการจัดการแหล่งน้ำของชุมชนตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันความต้องการใช้น้ำมีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นทุกปี เพราะการขยายตัวของภาคการเกษตร และการดำเนินชีวิตประจำวันที่มีความต้องการใช้น้ำ อุปโภคบริโภคมากยิ่งขึ้น ที่สำคัญคือปัญหาความไม่สามารถเก็บกักน้ำและการรวมน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติให้เกิดประโยชน์มากที่สุดได้ ขาดการพัฒนาแหล่งน้ำหรือการบริหารจัดการอย่างมีแบบแผน การขาดแคลนแหล่งกักเก็บน้ำผิวดิน เนื่องจากภูมิประเทศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดเก็บน้ำ เหล่านี้คือปัญหาด้านการจัดการแหล่งน้ำของตำบลป่าซาง การจัดการน้ำ ต้องมีการปรับปรุง หรือปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารจัดการน้ำ โดยมีคณะกรรมการเพื่อการบริหารจัดการที่มีองค์ความรู้ มีศักยภาพในการแก้ปัญหาได้

1.4 ปัญหาด้านการจัดการน้ำจากป่าต้นน้ำ ของชุมชนตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า เกิดจากปัญหาของพื้นที่ป่าต้นน้ำ เผชิญกับการตัดไม้ทำลายป่าและการขยายพื้นที่ทำกินของประชากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการน้ำที่ใช้วิถีวัฒนธรรมความเชื่อดั้งเดิมจัดพิธีเลี้ยงผีขุนน้ำ พิธีบวชป่าต้นน้ำ ใช้เป็นเครื่องมือและสื่อกลางในการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในชุมชน ให้เกิดความตระหนักสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และหวงแหนพื้นที่ป่า รวมทั้งขับเคลื่อนธรรมนูญป่าตำบล ให้เกิดรูปธรรม มีกติกาในการใช้ป่าและปลูกป่าร่วมกัน บางกิจกรรมหรือโครงการบางอย่าง ขัดต่อความเคยชินในการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ ดังนั้น จึงต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำกลุ่ม เข้าไปพูดคุยทำความเข้าใจกับประชาชนให้ทราบถึงปัญหา และตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น พร้อมทั้งให้ความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องแก่ประชาชนในพื้นที่

1.5 สภาพปัญหาด้านอื่น ๆ ในการจัดการน้ำ ของตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า เกิดจากปัญหาพื้นที่ของตำบลป่าซาง ประสบปัญหาสภาวการณ์ขาดแคลนน้ำในการอุปโภคบริโภค มาอย่างต่อเนื่อง มีความต้องการในการใช้น้ำจำนวนมากขึ้น การที่จะดำเนินการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมได้อย่างยั่งยืน และตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึงนั้นเป็นเรื่องที่ยากเป็นอย่างยิ่ง โดยสาเหตุของการจัดการน้ำ ได้ให้ความเห็นสภาพปัญหาด้านอื่น ๆ ในการจัดการน้ำที่สำคัญคือ 1) ด้านปัญหาเชิงโครงสร้างของพื้นที่ตำบลป่าซาง ยังขาดระบบการบริหารจัดการน้ำที่ดี อีกทั้งผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มผู้ใช้น้ำ มีวิสัยทัศน์ในการแก้ปัญหาในลักษณะต่างคนต่างทำ ประชาชนคนตำบลป่าซางจึงตกอยู่ในภาวะขาดแคลนน้ำสำหรับการอุปโภคบริโภค เพื่อการเกษตรไม่เพียงพอ 2) ด้านกระบวนในการสร้างการมีส่วนร่วม ให้คนในพื้นที่ตำบลป่าซาง ได้ตระหนักคิด และสร้างแนวทางแก้ปัญหาร่วมกัน 3) ด้านผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มผู้ใช้น้ำ ยังไม่เคยผ่านการอบรมความรู้เชิงวิชาการด้านการบริหารจัดการน้ำ ส่งผลกระทบต่อการจัดการคุณภาพน้ำ รวมถึงสมาชิกในพื้นที่ตำบลป่าซาง ขาดความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมของการบริหารจัดการน้ำ 4) ด้านองค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง มีแผนในการบริหารจัดการน้ำและแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม แต่ขาดงบประมาณในการดำเนินงาน

**2) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการน้ำชุมชน ขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา** ผลการวิจัยพบว่า

1) ด้านการตัดสินใจประชาชน ส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนในการตัดสินใจ การวางแผน การเข้าร่วมประชุมร่วมกับผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อนำเสนอปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อนำเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไข เสนอต่อที่ประชุมให้มีชุดทำงานในรูปคณะกรรมการและเชิญทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม จนที่ประชุมสภาฯมีมติเห็นชอบ และมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการในเวลาถัดมา และอีกหลายเวทีที่สื่อสารและเข้าไปมีบทบาทในการตัดสินใจ และสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้น

2) ด้านการปฏิบัติ ประชาชนส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนโดยการให้ความร่วมมือประสานงาน และเชื่อมร้อยภาคีพัฒนา ทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ ในการผลักดันโครงการการในการแก้ไขปัญหา ร่วมมีบทบาทเป็นแกนประสานกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำท้องที่ และคนในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและหาแนวทางแก้ปัญหาพร้อมกัน ในการแก้ไขปัญหาระยะยาว โดยใช้งบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง ผ่านสภาองค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง จนได้รับความเห็นชอบอนุมัติให้ดำเนินโครงการขุดเจาะบ่อน้ำบาดาลหมู่บ้าน เพื่อเป็นแหล่งน้ำของหมู่บ้าน ผลการดำเนินงานแล้วเสร็จในปีงบประมาณ 2564 ทุกหมู่บ้านมีบ่อน้ำบาดาลและหอถังสูงจ่ายน้ำ ทั้ง 10 หมู่บ้าน

3) ด้านรับผลประโยชน์ ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในการจัดการน้ำชุมชน มีการจัดการน้ำที่ดีอย่างเป็นระบบ ทำให้ความเป็นอยู่ในการดำรงเลี้ยงชีพภายในครอบครัวดีขึ้น ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่สังคมเช่น โรงเรียน ที่สาธารณะ การเพิ่มคุณภาพชีวิต การเกิดระบบน้ำประปาในหมู่บ้าน ส่งผลให้ประชาชนในหมู่บ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดี สภาพเศรษฐกิจภายในชุมชน หมู่บ้านดีขึ้น สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

4) ด้านการประเมินผล ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมด้านการประเมินผล โดยมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาด้วยตนเองได้ สามารถวางแผนได้ด้วยตนเอง มีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ ร่วมติดตามตรวจสอบการเบิกจ่ายงบประมาณ การติดตามความสำเร็จของโครงการต่าง ๆ เกี่ยวกับแหล่งน้ำที่ใช้ในโครงการจัดการแหล่งน้ำ และประเมินจากการสะท้อนปัญหาจากคนในชุมชนในแอพพลิเคชั่นไลน์ กลุ่มตำบลป่าซาง และเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

**3) นำเสนอแนวทางการบูรณาการการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ตามหลักพละ 4** ผลการวิจัยพบว่า

การจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน ด้านปัญญาพละ เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมในการคิด การวางแผนและการปฏิบัติการระหว่างรัฐบาล ท้องถิ่น คณะกรรมการลุ่มน้ำและภาคประชาชนอย่างจริงจัง โดยใช้มาตรการจูงใจและการใช้อาสาสมัครเพื่อช่วยให้บรรลุผลตามเป้าหมาย เน้นการปลูกฝังให้ความรู้แก่ประชาชน ส่งเสริม ความตระหนักให้ทุกฝ่ายเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ลุ่มน้ำ การแสวงหาทุนจากการบริจาคและแหล่งทุนภายนอก เพื่อนำมาเพิ่มเติมสนับสนุนให้แผนงานและโครงการ ต่าง ๆ สามารถ

ดำเนินการได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ปัญหา สามารถบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกันเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในหมู่บ้าน ชุมชน ตำบลป่าซาง

การจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน ด้านวิริยพละ เป็นความมุ่งมั่นในกิจกรรม/โครงการ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคปัญหา มั่นคงในการกระทำดี สร้างประโยชน์ต่อสาธารณะ โดยทำด้วยกำลังสติปัญญา กำลังกาย กำลังใจ และขวนขวายช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยแนะนำปรับปรุงส่งเสริมการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และการส่งเสริมรายได้ของประชาชนในหมู่บ้าน ส่งผลให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี สภาพเศรษฐกิจภายในชุมชน หมู่บ้านดีขึ้น

การจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน ด้านอนวัชชพละ เป็นการปฏิบัติตามกิจกรรม/โครงการด้วยความซื่อสัตย์สุจริตในหน้าที่การงาน ไม่ประพฤติปฏิบัติไปในทางเสื่อมเสียผิดศีลธรรมอันดี ไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ผิดกฎหมาย และไม่ทำให้ผู้อื่นหรือสังคมเดือดร้อน เป็นการสร้างกำลังการทำงานที่ไม่มีโทษหรือข้อเสียหาย ถือปฏิบัติตามกฎ ข้อระเบียบ กฎหมาย อย่างเคร่งครัด

การจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน ด้านสังคหพละ การเป็นผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการชุมชน จะต้องปฏิบัติงานด้วยใจรัก มีจิตใจที่เปี่ยมด้วยเมตตากรุณา หมั่นฝึกฝนอบรม รู้จักวางตนให้ควรค่าแก่การนับถือและเอาเป็นเยี่ยงย่าง แนะนำผู้อื่นให้เข้าใจแจ่มแจ้งในงานหรือเป็นที่ปรึกษาที่ดี มอบหมายหน้าที่การงานให้ตามกำลังความรู้ สติปัญญา ไม่เป็นผู้แล้งน้ำใจ ดูแลสารทุกข์สุขดิบของผู้ร่วมงาน ร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยความจริงใจ และปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ทำให้การทำงานเกิดผลสำเร็จบรรลุผลตามเป้าหมาย

**องค์ความรู้ใหม่**

องค์ความรู้ที่ได้ค้นพบจากงานวิจัย คือ การประยุกต์หลักธรรมพละ 4 ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นธรรมะสำหรับนักบริหารแบบธรรมาธิปไตยที่ใช้ทั้งพระเดช และพระคุณซึ่งทำให้ได้ทั้งน้ำใจคนและได้ผลงาน ยึดธรรมเป็นหลักในการบริหารที่เรียกว่า พละ 4 ประกอบด้วยกำลัง 4 ประการ คือ ปัญญาพละ วิริยะพละ อนวัชชพละ และสังคหพละ เพื่อกำกับการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดคุณธรรม เป็นกำลังของผู้นำที่จะนำพาหมู่คณะ องค์กร ผู้ใต้บังคับบัญชา บริวาร ไปสู่จุดหมายปลายทางได้สำเร็จ ฉะนั้น ผู้นำทั้งหลายจะสามารถขับเคลื่อนองค์กร หมู่คณะไปข้างหน้าได้ อย่างมีประสิทธิภาพ นั้นก็คือ ผู้นำจะสามารถวางแผนงาน จัดองค์กร แต่งตั้งบุคลากร อำนวยการ และสามารถควบคุมองค์กรให้ดีได้ ซึ่งผู้นำคนนั้นต้องมีความฉลาด ขยัน สุจริต มีความมั่นใจในตนเองไม่หวาดหวั่นกลัวภัย และมนุษยสัมพันธ์ที่ดี นอกจากนี้เมื่อผู้นำปฏิบัติตามหลักพละ 4 นี้แล้ว จะสามารถครอบคลุมการบริหารถึงหลักการครองตน ครองคนและครองงาน ซึ่งจะทำให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการเป็นผู้นำ และเป็นผู้บริหารที่ดี เพราะผู้นำที่ปฏิบัติตามคุณธรรมในหลักพละ 4 แล้วย่อมจะต้องประพฤติ และปฏิบัติตน ประกอบไปด้วยคุณธรรม มีความสามารถปฏิบัติงานตามหน้าที่ได้ดีมีการประสานสัมพันธ์ และจูงใจให้เกิดการยอมรับนับถือพร้อมที่จะ

ได้รับความร่วมมือจากทุก ๆ ฝ่าย เป็นผู้นำที่ควรแก่การยกย่องเชิดชู และเป็นแบบอย่างที่ดี หากปราศจากหลักธรรมนำทาง หรือกำกับดูแลแล้ว การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน ก็ปราศจากคุณธรรมด้วยนั่นเอง

## 5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา” อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

**5.1 สภาพปัญหาในการจัดการน้ำชุมชน ขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา** พบว่า สภาพปัญหาในการจัดการน้ำชุมชน ขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา มีลักษณะสภาพเป็นพื้นที่ราบลุ่มต่ำ บริเวณลุ่มน้ำอิงมีสภาพแห้งแล้งกว่าชุมชนเมือง สภาพดินทั่วไปเป็นดินร่วนปนทราย และมีพื้นที่บางส่วนเป็นภูเขา ชุมชนขาดแคลนแหล่งน้ำ เพื่อทำการเกษตร อ่างเก็บน้ำที่สร้างไว้ก็มีขนาดเล็กและมีลักษณะเป็นฝายน้ำล้นที่ใช้วัสดุธรรมชาติสำหรับเป็นที่คันกั้นน้ำ เช่น ดิน ก้อนหิน หรือไม้ และมักจะเกิดปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้งเป็นประจำทุกปี สอดคล้องกับผลการวิจัยของ**รณรงค์ เชื้อบัวเย็น** (รณรงค์ เชื้อบัวเย็น, 2561) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่ออุตสาหกรรมและการท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาอุปสรรคของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พบว่าปัญหาและอุปสรรคมาจากสาเหตุดังต่อไปนี้ คือ 1.ปัญหาและอุปสรรคจากแหล่งต้นน้ำ พบว่ามีปัญหามาจากปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ระบบการจัดการภาครัฐ ปริมาณความต้องการใช้น้ำที่สูงขึ้น 2.ปัญหาและอุปสรรคจากแหล่งกลางน้ำ พบว่า มีสาเหตุมาจาก กระบวนการกักเก็บน้ำ และอัตราค่าน้ำที่สูงขึ้นและ 3.ปัญหาและอุปสรรคจากแหล่งปลายน้ำ พบว่ามีสาเหตุมาจาก มลภาวะและสิ่งปฏิกูลทางน้ำ ระบบบำบัดน้ำเสีย แหล่งบำบัดน้ำเสียหรือน้ำจากการใช้แล้ว และวัฏจักรน้ำที่ย้อนกลับมาสู่มนุษย์ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ**ธรีทัศน์ โรจน์กิจจากุล และพระสมุห์อุทัย อุทยเมธี (มโนรัตน์)** (ธรีทัศน์ โรจน์กิจจากุล, พระสมุห์อุทัย อุทัยเมธี (มโนรัตน์), 2561) ศึกษาเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และการจัดการป่าชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และจัดการป่าชุมชนของชุมชนบ้านวังหมอ ในภาพรวมจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามด้านที่มีปัญหาและอุปสรรคมากที่สุดคือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ส่วนด้านที่มีปัญหาน้อยที่สุดคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์รายข้อ ข้อที่เป็นประเด็นปัญหาม ากที่สุดคือ ประชาชนไม่รับรู้เข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วม ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการและอนุรักษ์ป่าชุมชน ส่วนข้อที่เป็นปัญหาน้อยที่สุดคือ การขาดประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการและอนุรักษ์ป่าชุมชน และประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการและอนุรักษ์ป่าชุมชนไม่ยั่งยืน

**5.2 การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการน้ำชุมชน ขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา** พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการน้ำชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ด้านการปฏิบัติ โดยการให้ความร่วมมือประสานงาน และเชื่อมร้อยภาคีพัฒนา ทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ ในการผลักดันโครงการการในการแก้ไขปัญหา ร่วมมีบทบาทเป็นแกนประสานกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำท้องที่ เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและหาแนวทางแก้ปัญหาพร้อมกัน ในการแก้ไขปัญหาระยะยาว โดยใช้งบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง ผ่านสภาองค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง จนได้รับความเห็นชอบอนุมัติให้ดำเนินโครงการขุดเจาะบ่อน้ำบาดาลหมู่บ้าน เพื่อเป็นแหล่งน้ำของหมู่บ้าน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ**บุผาชาติ จันทร์หอม** (บุผาชาติ จันทร์หอม, 2564) ศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำสู่ความยั่งยืน” ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำนั้นก็คือ กระบวนการที่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีโอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหาประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องเริ่มคิดแนวทางร่วมในการแก้ปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และร่วมกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมประเมินผลเพราะการดำเนินการต่าง ๆ ของรัฐ ส่งผลกระทบทั้งในทางบวกและทางลบโดยตรงกับประชาชน และเพื่อให้ตรงกับความต้องการของประชาชนมากที่สุด โดยให้ทุกภาคส่วนร่วมมือกันในการพัฒนา แก้ไขปัญหา นำพาให้การจัดการทรัพยากรน้ำทุกด้านเป็นไปอย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นอีกทั้งยังมุ่งเน้นการรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติการสร้างความมั่นคงด้านน้ำ การสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ให้ทุกส่วนของสังคมรู้ถึงคุณค่าของน้ำ การใช้น้ำอย่างประหยัด เพื่อให้การจัดการน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การประยุกต์ใช้หลักพละ 4 ในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา พบว่า การประยุกต์ใช้หลักพละ 4 ซึ่งเป็นธรรมแห่งคุณธรรมทั้ง 4 ประการ เมื่อนำไปปฏิบัติแล้ว ช่วยให้เกิดความดีงามในชีวิต ให้นักบริหารปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ และสังคมอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข หัวใจของความสำเร็จขององค์กร คือ การสร้างพลังภายใน (ทรัพยากรบุคคล) และการสร้างพลังภายนอก (สังคม) ด้วยสติปัญญา ความพากเพียร ความสุจริต และความมีน้ำใจเป็นหนึ่งเดียวกัน องค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการนำเอาหลักธรรมมาบูรณาการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในสังคมให้มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ**ภวัต นิตย์โชติ** ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาสมรรถนะตามหลักพละ 4 ของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสงขลา” ผลการวิจัย พบว่า การประยุกต์ใช้หลัก พละ 4 ในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสงขลา การอบรมให้บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถมีปัญญา มีความคิดที่สร้างสรรค์ รู้ถึงจุดดี จุดด้อยของตนเอง รู้นิสัยของผู้อื่น มีความมุ่งมั่น มีจิตใจที่เข้มแข็ง สู้ปัญหา เอาใจใส่และมีความเพียรพยายามที่จะคิดค้น แยกแยะแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบ มีความกล้าในการทำงานที่ยากและท้าทาย ประพฤติตนตามหลักธรรม ละเว้นอบายมุข เป็นแบบอย่างที่ดี มีมนุษย์สัมพันธ์ช่วยเหลือเกื้อกูล

กันผู้อื่น วางตนสม่ำเสมอไม่เปลี่ยนแปลง มีความยุติธรรมเสมอภาค เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเต็มกำลังความสามารถ และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ**ณภัทร ปิณฑรัตน์** (ณภัทร ปิณฑรัตน์, 2561) ได้ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักพละ 4 ในธุรกิจประกันภัย พบว่า หลักธรรมพละ 4 ที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของผู้นำองค์กร มี 4 คุณลักษณะ คือ (1) ปัญญาพละ - คุณลักษณะทางด้านสติปัญญา ความรอบรู้ เฉลียวฉลาดรอบคอบในการตัดสินใจและสั่งการ (2) วิริยะพละ - คุณลักษณะทางด้านความขยันอดทน ความอุตสาหะ บากบั่นไม่ย่อท้อเมื่อพบปัญหาอุปสรรคในการทำงาน สามารถปลุกปลอบใจตนเองได้และมีกำลังใจดี (3) อนวัชชพละ -คุณลักษณะทางด้านการงานไม่มีโทษ ความซื่อสัตย์สุจริตยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมในการประกอบกิจการ ไม่เป็นโทษ หรือเบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน (4) สังคหพละ - คุณลักษณะทางด้านมนุษยสัมพันธ์ สร้างหลักมนุษยสัมพันธ์ที่ดีด้วยวัตถุ 4 ประการ ได้แก่ การให้ การใช้วาจาเป็นมิตรสุภาพอ่อนหวาน การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม และการวางตนเหมาะสมถูกต้องดีงาม

## 6. สรุปผลการวิจัย

การจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา มีลักษณะสภาพเป็นพื้นที่ราบลุ่มต่ำ บริเวณลุ่มน้ำอิงมีสภาพแห้งแล้งกว่าชุมชนเมือง สภาพดินทั่วไปเป็นดินร่วนปนทราย และมีพื้นที่บางส่วนเป็นภูเขา ชุมชนขาดแคลนแหล่งน้ำ เพื่อทำการเกษตร อ่างเก็บน้ำที่สร้างไว้ก็มีขนาดเล็กและมีลักษณะเป็นฝายน้ำล้นที่ใช้วัสดุธรรมชาติสำหรับเป็นที่คันกั้นน้ำ เช่น ดิน ก้อนหิน หรือไม้ และมักจะเกิดปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้งเป็นประจำทุกปี การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการน้ำชุมชน โดยเข้าร่วมประชุม วางแผนงานในกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ เสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ ในการดำเนินกิจกรรม เกิดความรู้สึกรักและหวงแหนทรัพยากรน้ำ ป่าไม้ และการสะท้อนปัญหาจากคนในชุมชนผ่านแอพพลิเคชั่นไลน์กลุ่มตำบลป่าซาง ในส่วนของแนวทางการบูรณาการการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) การใช้หลักคิด หลักการบริหารงาน การวางแผนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกันเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในหมู่บ้านชุมชนตำบลป่าซาง 2) ด้านความเพียรหรือความขยัน มีกำลังใจที่เข้มแข็ง กล้าตัดสินใจกล้าได้กล้าเสีย ไม่กลัวความยากลำบาก ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคใด ๆ มีความบากบั่นพากเพียรสร้างประโยชน์ต่อสาธารณะ โดยทำด้วยกำลังสติปัญญา กำลังกาย กำลังใจ และขวนขวายช่วยเหลือกิจกรรมในชุมชน หมู่บ้าน 3) ด้านความซื่อสัตย์สุจริตในหน้าที่การงาน ไม่ประพฤติปฏิบัติไปในทางเสื่อมเสียผิดศีลธรรมอันดี ไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ผิดกฎหมาย และไม่ทำให้ผู้อื่นหรือสังคมเดือดร้อน 4) ด้านการสงเคราะห์หรือมีมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งเป็นธรรมที่สำคัญสำหรับนักบริหารที่อาศัยคนอื่นทำงานให้เกิดผลสำเร็จ ผู้นำหรือนักบริหารสามารถผูกใจเพื่อนร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชา รู้จักวางตนให้ควรค่าแก่การนับถือ และปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

## 7. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

**7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย**

1) ควรมีกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อปลุกจิตสำนึกของคนในชุมชนให้ตระหนักในการรักษาความสะอาดของแม่น้ำ ลำคลอง มีความภาคภูมิใจ รักและหวงแหนอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ

2) จัดให้มีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่และประชาชน เกี่ยวกับการเป็นจิตอาสาในการป้องกันและแก้ไขปัญหาจากภัยพิบัติ น้ำท่วม น้ำแล้ง

3) ควรมีหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ท้องที่ เข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนในการขับเคลื่อนโครงการ/แผนงาน/จัดสรรงบประมาณอย่างต่อเนื่อง

**7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ**

1) ควรมีมาตรการลงโทษผู้กระทำผิดจากการทำลายป่า และฝ่าฝืนกฎ ระเบียบข้อบังคับ ของการใช้น้ำในชุมชน

2) ควรมีการเชื่อมโยงเครือข่ายในระดับอำเภอ ในการแลกเปลี่ยนวิธีการ/แนวทางในการป้องกันปัญหาจัภัยพิบัติต่าง ๆ

3) ควรมีการประชาสัมพันธ์ ข่าวสาร ข้อมูลที่เป็นจริง ให้บุคคลในชุมชนได้รับทราบอย่างทั่วถึง รวดเร็ว และทันต่อเหตุการณ์ในปัจจุบัน

**7.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป**

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

1) ควรศึกษาสภาพปัญหา สถานการณ์ การจัดการน้ำขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา และจังหวัดอื่น ๆ ที่มีผลกระทบจากปัญหาน้ำ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการหาสาเหตุและรู้วิธีการป้องกันภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้น ได้ทันต่อเหตุการณ์

2) ควรศึกษานโยบายการจัดการน้ำ ของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ เช่น ศูนย์ช่วยเหลือ/มูลนิธิอุทกพัฒน์ สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน) เจ้าหน้าที่ทหารจากกองทัพบก เพื่อขอความร่วมมือในสถานการณ์และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

## 8. เอกสารอ้างอิง

บุผาชาติ จันทร์หอม, (2564). แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำสู่ความยั่งยืน, *Journal of Roi Kaensarn Academi*, ปีที่ 6 ฉบับที่ 6 (มิถุนายน 2564), หน้า 355-367.

ณภัทร ปิณฑรัตน์, (2561). *คุณลักษณะของผู้นำองค์กรตามหลักพละ 4 ในธุรกิจประกันภัย*, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ธรีทัศน์ โรจน์กิจจากุล, พระสมุห์อุทัย อุทยเมธี (มโนรัตน์), (2561). *การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และการจัดการป่าชุมชน*, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์น่าน เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.

ภวัต นิตย์โชติ. (2560). *การพัฒนาสมรรถนะตามหลักพละ ๔ ของบุคลากรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสงขลา*, พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รณรงค์ เชื้อบัวเย็น, (2561). *การวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคของการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่ออุตสาหกรรมและการท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรี*, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ จังหวัดชลบุรี.

วรนุช อุษณกร, (2555). *รอบรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม*, กรุงเทพมหานคร :โอเดียนสโตร์.

โสภณ ชมชาญ และคณะ, (2559). *นโยบายน้ำไทย: ฐานความรู้เพื่ออนาคต*, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2559). *รายการสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2559*, สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2565, จาก http://www.onep.go.th/env_data/download.

กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, แผนการจัดสรรทรัพยากรน้ำและการปลูกพืชฤดูแล้งในเขตชลประทาน 2545 – 2546.

องค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง. (2561). *แผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ.2561-2565,* สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2565 จาก http://phasang.go.th/index.php?name=page&file=page&op = striction